

СТАНОВИЩЕ

за дисертацията *The Dialectical Unfolding of Spirit in Hegel: A Fallibilist Account of Knowledge* на Мартин Аканаефу

Дисертацията на Мартин Аканаефу се състои от общо 216 страници (около 190 стр. по БДС), включително библиографията, съдържаща 76 цитирани източника, на английски език. Структурата на дисертацията е разделена на увод, четири глави и заключение (следвайки англоезичните конвенции уводът е отбелязан като първа глава, което не съответства на българските стандарти, но е напълно допустимо в дисертация на английски език), прибавени са анотация, технически данни, основни приноси и библиография. Дисертантът има три публикации на английски език. Отчислен е с право на защита в докторантската програма по философия с преподаване на английски език към Философски факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, като отговаря на всички законови изисквания за допускане до защита, включително на минималните национални изисквания.

Най-същественото постижение на докторанта се състои според мен в представянето на духа на Хегеловата философия и логика по повод на проблематика, която има много малко отношение към Хегел: дебатите относно фалибилисткия и инфалибилисткия подходи при епистемичното обосноваване на логиката. Тази тема, разработвана от аналитичната философия, позволява на Аканаефу да заеме и удържа продуктивна позиция към Хегеловото наследство в перспективата на континенталната философия, както и на историческия подход към философската проблематика.

Докторантът напълно оправдано изхожда от положението, че противоречията, грешките, съмненията и диалектическият скептицизъм са неотделима част от процеса на достигане на истината при Хегел. Поради това истината се разгръща чрез рационални аргументи, но в кръгово движение, което представлява прогресивна еволюция.

Съгласявайки се с подобна постановка и признавайки, че прогресивното движение предполага целенасоченост, все пак искам да отбележа че въпросът за телеологизма при изявата на Духа би трябвало да получи малко по-голямо внимание от страна на дисертанта.

Не бих могъл да възразя срещу твърдението, че Хегеловият диалектически метод е фалибилистки, поради това, че опровергава всякакви еднозначни обосновки, предполагащи абсолютна достоверност. Оттук следва, че диалектическият метод наистина е фалибилистки тип обосноваване на познанието и принципно се различава от разпространените епистемични инфалибилистки обосновки като догматизма, фундаментализма, кохерентизма и критическата рефлексия. Освен това, имайки пред вид горната разлика, цялостната Хегелова система би могла да се разглежда като фалибилистки подход към епистемичното обосноваване. Даденият подход според дисертанта се гради на два принципа: 1. обосноваването посочва истината на онова, което се обосновава, но същевременно не изключва неистината.; 2. при този подход се различава истината от достоверността, при което, изглеждащото очевидно при всяка фаза на развитието на Духа е достоверно, а истинно е разгръщащата се противоречивост на осъзнавания опит при всяка от фазите на диалектичното движение.

Като още една заслуга на дисертацията бих отбелязал засягането на въпроса за съотнасянето на Хегеловият фалибилизъм и традиционният скептицизъм. Аканаефу правомерно подчертава, че скептицизмът по същество е инфалибилизъм, защото настояването върху тоталната погрешност на съжденията е равносилно на приемането на абсолютната достоверност на погрешността. Именно поради това Хегеловият фалибилизъм не е скептицизъм, защото в спекулативната система тоталната погрешност е напълно изключена.

Макар че в Хегеловата „Наука логика“ става дума за „спекулативен“, а не за „диалектически“ метод, приемам употребата на термина „диалектически метод“ в дисертацията за напълно допустим: наблягането на ролята на отрицателността в Хегеловият фалибилизъм позволява методът да се разглежда от страна на неговата диалектичност. Заедно с това дисертантът сведущо и подробно разработва темата за спекулативността при Хегел като убедително интерпретира фазите на спекулативното движение. Нещо повече, Аканаефу ясно обяснява централната роля на различията и противоположностите за Хегеловото разбиране за основните закони на логиката, а оттук тяхната роля при формирането на метода, както и при изграждането на цялостната система на немския философ.

Що се касае до структурирането на тезите в контекста на дисертацията, смятам, че изложението е организирано по начин, позволяващ последователно да се достигне поставената цел, като се представи съответстваща аргументация. В увода са очертани подробно основните тези и главните насоки на тяхното проследяване в предлагания текст. Четирите глави обстойно излагат Хегеловата система най-вече по третия том на „Енциклопедията“—„Философия на духа“, но и с препратки към „Феноменология на духа“ и дори—към „Науката логика“. Тук дисертантът успява да засегне от различни ъгли съотношението между Хегеловата система, от една страна, и фалибилизма и инфалибилизма, от друга. В заключението се прави кондензиран обзор на изложеното в основаната част и се подчертават няколко тези, доказващи постигането на поставената в дисертацията цел. Смятам, че посочените приноси съответстват на текста, притежават достойнството на философски постижения и са формулирани ясно и убедително от докторанта. Не на последно място бих искал да посоча заслугата на вещото научно ръководство на проф. д.ф.н. Стефан Пенев за създаването на настоящата дисертация, която оценявам като забележително постижение в изследванията на Хегеловото наследство.

Ще ми е интересно дисертантът да отговори на следния въпрос: Как би интерпретирал разликата между термините „Абсолютно знание“, „Абсолютна идея“ и „Абсолютен дух“ и съответно, би ли видял разлика между подхода на припомнянето във „Феноменология на духа“ и спекулативния метод в „Науката логика“?

Накрая, с удоволствие изказвам мнението си за пълното съответствие на представения дисертационен труд с изискванията на образователната и научна степен доктор по философия, поради което призовавам уважаемите колеги от научното жури да гласуваме за нейното присъждане на Мартин Аканаефу.

1.09.2024 г.

Подготвил становището:

проф. д.ф.н. Александър Л. Гънгов